

INFORMATION ON EQUALITY AND SOCIAL JUSTICE IN ISRAEL
מידע על שוויון וצדק חברתי בישראל
מרכז "אדפה" - מלומות חול המסווה והעדה האלממעלע אל ישראל

משרד העבודה והרווחה

תקצוב משרד העבודה והרווחה לשנת 2001 עומד על 4 מללארד ש"ח לערך (במחירם שוטפים). במונחים רלאלים זהו עלייה של 5% לעומת שנת 2000. מבין המשרדים החברתיים, משרד העבודה והרווחה בולט בכך, שתקצובו לא נשחק בין השנים 1996 -- 2001; בתקופה זאת ידע תקצוב המשרד גדול רללי של 24%.

לפי סיכום שהושג עם שר האוצר הקודם, מר אברהם שוחט, תקצוב משרד העבודה והרווחה לשנת 2001 היה אמור לגדול במאה מללון ש"ח (במחירם שוטפים). סיכום זה יועד למימון 200 תקנים לעובדי רווחה ברשויות המקומיות, לתגבור המאבק באלומות, להסדרת עבודות יזומות במובטלים, לטיפול באנשים בעלי מוגבלויות, בבני נוער וילדים בסיכון. עד לחודש האחרון נראה היה שהסיכום לא יועבר; ואולם בעקבות שביתה של איגוד העובדים הסוצללים, הודיע שר האוצר על העברתו (הארץ, 7.5.2001).

האגף לתעסוקת נשים

האגף לתעסוקת נשים אחראי על הפיקוח על מעונות היום והמשפחתונים. תקצוב האגף לשנת 2001 עומד על 361.5 מללון ש"ח (במחירם שוטפים). במונחים רללים מדובר בעלייה של 7% לעומת השנה הקודמת. זו השנה השנייה ברציפות שבה תקצוב האגף גדל.

עיקר תקצוב האגף מיועד להשתתפות בהחזקת ילדים במעונות היום ובמשפחתונים. בין השנים 1990 -- 2000 גדל מספר הילדים השוהים במעונות היום והמשפחתונים ב- 32%, ממספר של 59,000 למספר של 78,000.

בשנת 2000 כלל מערך מעונות היום והמשפחתונים 1,618 מסגרות, שבהן שהו 78,000 ילדים בקירוב. רוב הילדים (82%) היו ילדי נשים עובדות; 14,000 ילדים (18%) אותרו על ידי המחלקות לשירותים חברתיים כילדים במצבי סיכון (משרד האוצר, הצעת תקצוב לשנת הכספים 2001 ודברי הסבר משרד העבודה והרווחה, עמ' 64).

טיפול באלימות נגד נשים

הצעת תקציב משרד העבודה והרווחה לשנת 2001 מציינת שבעקבות החלטת ממשלה, נושא האלימות במשפחה יזכה לתוספת של 12 מיליון ש"ח (במחירים שוטפים). עיון בהוראות תקציב משרד העבודה והרווחה לשנה זו מעלה, כי נושא האלימות במשפחה זכה לתוספת תקציב בת 5.2 מיליון ש"ח בלבד. להלן פירוט התקציבים המיועדים לטיפול במניעת אלימות כנגד נשים:

מרכזים למניעת אלימות במשפחה

המרכזים למניעת אלימות במשפחה הוקמו בראשית שנות התשעים על ידי השרות לרווחת הפרט והמשפחה שבמשרד העבודה והרווחה, במטרה לתת מענה טיפולי למשפחה כולה. כיום הם מהווים חלק ממערך השירותים החברתיים של השרות המקומית.

תקציב המרכזים לשנת 2001 עומד על 10 מיליון ש"ח לערך (במחירים שוטפים). במונחים ריאליים, זוהי השנה השנייה ברציפות בה תקציב המרכזים גדל בצורה משמעותית: בשנת 2000 עלה תקציב המרכזים ריאלית בסכום של 42% ובשנת 2001 -- בסכום של 37%. מרבית העלייה יועדה לפתיחתם של מרכזים חדשים. לדברי דוברת נעמ"ת, כל המרכזים מקבלים הקצבה זהה, ללא קשר למספר הפניות בהן הם מטפלים; מכאן נובע, שהתקציב של מרכזים המקבלים פניות רבות אינו עונה על הצרכים.

לוח 3

תקציב המרכזים לטיפול באלימות במשפחה, 1996 -- 2001

באלפי ש"ח, במחירים קבועים לשנת 2000

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
תקציב	1,827	4,425	5,028	4,851	6,901	9,441
שיעור שינוי	65%	142%	14%	-4%	42%	37%

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר, הוראות תקציב משרד העבודה והרווחה, שנים שונות.

תקציב השרות לרווחת הפרט והמשפחה לשנת 2001 כולל בתוכו כמיליון ש"ח (במחירים שוטפים) עבור שלוש תכניות למניעת אלימות:

* תכנית משותפת עם שירות בתי הסוהר לטיפול במשפחות אסירים המרצים את עונשם בגין עבירות של גילוי עריות ואלימות במשפחה;

* תכנית משותפת עם האגף לבריאות הנפש שבמשרד הבריאות להערכת פוטנציאל מסוכנות;

* תכנית להכשרת עובדים לזיהוי מסוכנות וטיפול בקורבנות ובתוקפים.

מקלטים לנשים מוכות

משרד העבודה והרווחה תומך במקלטים לנשים מוכות דרך השרות לנשים ונערות במצוקה. בשנת 2001 עומד תקציב השירות כולו על 25 מיליון ש"ח בקירוב (במחירים שוטפים), עלייה ריאלית של 12% לעומת תקציב 2000. מתוך תקציב השירות לנשים ונערות במצוקה, תקציב המקלטים לנשים מוכות עומד על 13.4 מיליון ש"ח (במחירים שוטפים). ריאלית, זוהי ירידה של 4% לערך בהשוואה לתקציב 2000. ירידה זו בתקציב נרשמת לאחר עלייה של 47% בתקציב המקלטים בשנת 2000.

התקצוב הממשלתי של המקלטים לנשים מוכות נערך על בסיס של כיסוי 75% מעלות ההפעלה של המקלטים, וזאת על פי סל הוצאות שהרכיב משרד העבודה והרווחה. מפעילות המקלטים טוענות כי סל זה אינו ריאלי. בנוסף על כך, הן מבקשות להעלות את שיעור הכיסוי, משעור חלקי (75%) לשיעור מלא (100%). משרד העבודה והרווחה הביעו נכונות להגדיל את שיעור הכיסוי אם וכאשר יוגדל תקציב המשרד.

מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית

על פי המלצות הוועדה הבין משרדית לבדיקת נושא ההתמודדות בבעיית האלימות במשפחה (ועדת בן-שלום), גדל תקציב מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית באופן משמעותי: מסכום של 344 אלף ש"ח בשנת 1999 לסכום של 2.5 מיליון ש"ח בשנת 2000. בשנת 2001 עומד תקציב מרכזי הסיוע על 2.3 מיליון ש"ח; המדובר בירידה ריאלית של 7% לעומת הרמה שנקבעה בשנת 2000.

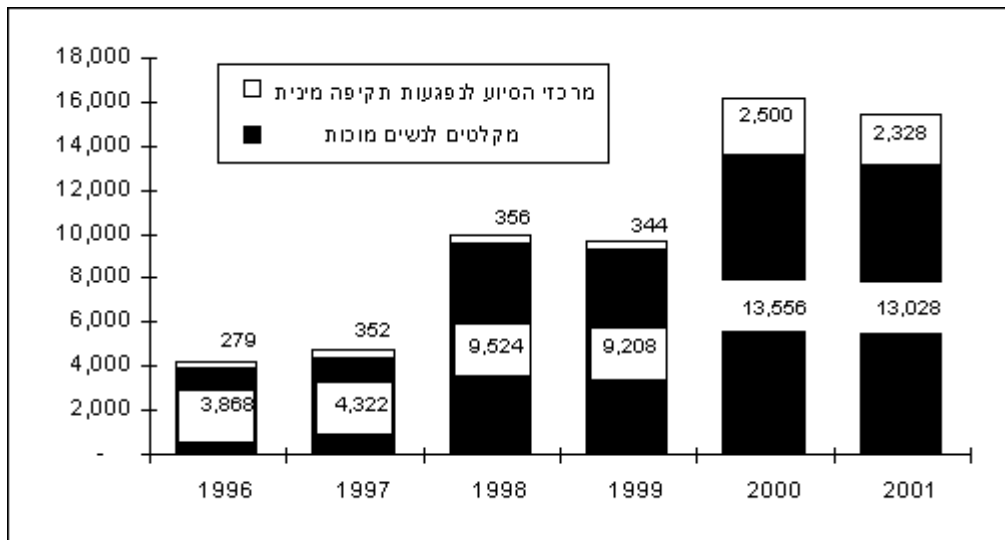
מתוך דיוני הוועדה לקידום מעמד האישה שנערכו במאי 2001 עולה, כי הובטח למקלטים ולמרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית תוספת תקציב של 25 מיליון ש"ח (במחירים שוטפים). סכום זה הוא חלק מכל 100 מיליון השקלים שהובטחו כתוספת למשרד העבודה והרווחה על ידי שר האוצר הקודם. יושבת ראש הוועדה, חברת הכנסת יעל דיין, ציינה כי ראש הממשלה הקודם וזה הנוכחי התחייבו במפורש להעביר תקציב זה, וכי פעילות המקלטים ומרכזי הסיוע עתידה להיפגע אם לא יועברו התקציבים שהובטחו (הארץ, 7.5.2001).

תרשים 6

תקציב המקלטים לנשים מזכות ומרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית,

1996 -- 2001

באלפי ש"ח, במחירים קבועים לשנת 2000

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך משרד האוצר, הוראות תקציב משרד העבודה והרווחה, שנים שונות.

תכנית ויסקונסין הישראלית

באוגוסט 2000 קיבלה ממשלת ישראל החלטה שעיקרה קיצוץ בתשלומי הבטחת הכנסה לבלתי מועסקים. החלטה זו היא חלק ממגמה אידיאולוגית רחבה יותר לקצץ בקצבאות הביטוח לאומי, וליתר דיוק, באותו חלק של הקצבאות הממומן מכספי המדינה. לביצוע החלטה הממשלה הוקמה ועדה ("ועדת תמיר") שתפקידה להציע רפורמה במדיניות הטיפול במחוסרי עבודה, המקבלים גמלה להבטחת הכנסה מעל לשלושה חודשים. רפורמה זו, שזכתה לשם "תכנית ויסקונסין הישראלית", טרם פורסמה, אולם הקווים המנחים שלה מבוססים על תכניות שהופעלו בארצות הברית ובארצות נוספות.

תקציב משרד העבודה והרווחה לשנת 2001 כולל הקצאה של 100 מיליון ש"ח (במחירים שוטפים) המיועדת לתכנית עשרים מיליון ש"ח כהוצאה ושמונים מיליון ש"ח בהרשאה להתחייב (משרד האוצר, הצעת תקציב משרד העבודה והרווחה לשנת 2001, עמ' 46).

כאמור, המלצות הוועדה טרם פורסמו. בהצגתו בוועידת האזרחים, שהתקיימה בכנסת בחודש יוני 2001, רמז יו"ר הוועדה, פרופ' יוסי תמיר, על תוכן ההמלצות המתגבשות. מדבריו עולה כי לפי התכנית, במקום שהמובטלים יפנו לשירות התעסוקה, הם יפנו ל"מרכז שירות" (הקרוי באנגלית one stop job center). בארצות אחרות בהן יושמו תכניות מסוג ויסקונסין, "מרכזי השירות" מופעלים על ידי קבלנים פרטיים. סביר להניח, כי בישראל ישמש הדבר אמצעי להפריט בפועל את שירות התעסוקה. יש לציין עוד כי לפחות בארצות הברית, בשלב הראשון של יישום התכנית הושג "שיעור הצלחה גבוה" בהשמת מובטלים לעבודה, וזאת בין השאר כתוצאה מכך שהתשלום לקבלנים הפרטיים היה מבוסס על מספר ההשמות. כיוון שכך, מה שעמד לנגד עיניהם של הקבלנים היה מספר גבוה של השמות, מבלי להקפיד יתר על המידה על מידת ההתאמה לתפקיד או על רמת השכר והתנאים הסוציאליים הנלווים.

עובדי "מרכז השירות" אמורים לגבש, יחד עם המובטל/ת, תכנית אישית שמטרתה להחזיר אותה/ו לשוק העבודה. התכנית אמורה לכלול ראיון מיון, אבחון תעסוקתי, קידום "גישות למוכנות לעבודה", השלמת השכלת יסוד (שפה עברית ואנגלית, מתמטיקה, הכרת המחשב וכו'), הכשרה מקצועית והקניית מיומנות בחיפוש עבודה. פרופ' תמיר מסר עוד, כי במידת הצורך יספק "מרכז השירות" סיוע בהסעה ותחבורה, סבסוד של שירותי השגחה על ילדים והלוואות לזמים. תמיר הדגיש, כי שלילת הטבות נלוות לגמלת הבטחת הכנסה (כגון הנחות בארנונה), תיעשה אך ורק בהדרגה (פרופ' יוסי תמיר, ועידת האזרחים, "פרויקט ויסקונסין").

תכנית ויסקונסין הישראלית אמורה לפעול תחילה כפרוייקט ניסויי בחמישה יישובים: אשדוד, תמרה, נהריה, חדרה ועפולה, ולכלול כ- 3,000 מובטלים (משרד העבודה והרווחה, יזמות קהילתית לדורשי עבודה, מקבלי הבטחת הכנסה: פרוייקט ניסוי). בכל יישוב אמורה להיבנות תכנית ייחודית למקום, שתתפרש על פני 6 עד 12 חודשים, בהתאם למאפייני הקבוצה הנוטלת בה חלק. במסמך שפירסם משרד העבודה והרווחה מפורטים גורמי הטיפול שיהיו מעורבים בניסוי, ולצד גם נציגי השירותים השונים האמורים ללוות את בניית התכנית; ברשימה אין כל ייצוג למטופלים עצמם ולנציגים של ארגונים כדוגמת ארגוני עולים ופורום המשפחות החד הוריות. מן הרשימה נעדרים גם נציגים של מעסיקים פוטנציאליים.

פיקוח על חוקי העבודה

אחד התפקידים של משרד העבודה הוא יישום ופיקוח על חוקי עבודה. לצורך כך הוקם במשרד אגף לאכיפת חוקי עבודה, המופקד על אכיפת החוקים הבאים:

חוק עבודת נוער, התשי"ג -- 1952.

חוק שכר מינימום, התשמ"ז -- 1987.

חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח -- 1988.

חוק עובדים זרים (העסקה שלא כדין והבטחת תנאים הוגנים), התשנ"א -- 1991.

חוק למניעת הטרדה מינית, התשנ"ח -- 1998.

כמו כן מטפל האגף מאז אוגוסט 1999, בשיתוף עם המרכז לגביית קנסות במשרד המשפטים, בהטלת קנסות מנהליים על מעסיקים העוברים על חוק שכר מינימום ועל חוק עובדים זרים, תחום שהיה קודם לכן באחריות שירות התעסוקה.

תקציב האגף לאכיפת חוקי עבודה עומד בשנת 2001 על 10.5 מיליון ש"ח.

בחודש מרץ 2001 פנה פורום הארגונים למען הגברת האכיפה של שכר מינימום (שבו חברים הארגונים קו לעובד, מרכז אדוה, האגודה לזכויות האזרח, עמותת ידיד והתכנית למשפט ורווחה באוניברסיטת תל אביב), לאגף האכיפה של חוקי עבודה במשרד העבודה, בבקשה לקבל נתונים אודות פעילות האגף.

בתשובה שהעביר אגף האכיפה לעו"ד דנה אלכסנדר מן האגודה לזכויות האזרח, עולים הנתונים הבאים:

לוח 4

אגף האכיפה, נתונים סטטיסטיים נבחרים, 1.1.2000 -- 31.12.2000

עובדי-שטחים	
מספר אתרי בניין, חקלאות ותעשייה שנבדקו	8,618
מספר עובדים ישראלים שנבדקו	10,928
מספר עובדי שטחים שנבדקו	9,704
מספר דו"חות למעסיקים	1,436
עובדים-זרים	
מספר אתרי בניין, מסעדות ואולמות שנבדקו	9,635
מספר עובדים זרים שנבדקו	12,208
מספר דו"חות למעסיקים	2,147
שכר-מינימום	
מספר העובדים שנבדקו	55,201
מתוכם -- ישראלים	33,583
זרים	21,618
נ ע ר	
מספר נערים ונערות שנבדקו	7,934
הסודה-מינית	
מספר העובדים שנבדקו	64,713

מקור: מכתב מטעם הפורום לאכיפת שכר מינימום, 12.3.2001.

חישובים פשוטים מעלים, כי הנתונים שמסר אגף האכיפה של חוקי העבודה מצביעים על היקף פעילות עצום. אי לכך, פנתה עו"ד אלכסנדר שוב לאגף האכיפה ובמכתב מתאריך 29.4.2001 ביקשה הבהרות לנתונים אלה. בין השאר, היא ביקשה את הבהרות הבאות:

-- עובדי שטחים --

על פי הנתונים, נבדקו 8,618 אתרים. בהנחה שבשנה יש 250 ימי עבודה, מדובר בממוצע של 34 אתרים שנבדקו מדי יום. השאלה היא: מהי "בדיקה של אתר"? האם ביקור באתר על-ידי מפקח של מחלקת האכיפה? האם בדיקה של מסמכים שהמעביד באתר מעביר לידי מחלקת האכיפה? האם הבדיקה כוללת בדיקה של תנאי עבודה, או שזו בדיקה רק של היתרי השהייה והעבודה של העובדים?

-- עובדים זרים --

הנתונים מציינים כי נבדקו 9,635 אתרים. בהנחה שישנם 250 ימי עבודה בשנה, מדובר בממוצע של 39 אתרים שנבדקו מדי יום. השאלות לעיל, בדבר מהות הבדיקה של אתר, נשאלות אף כאן.

-- שכר מינימום --

על פי הנתונים נבדקו 55,201 עובדים. בהנחה של 250 ימי עבודה בשנה, פירוש הדבר ממוצע של 220 עובדים ועובדות ליום שנבדקו. מהי "בדיקת עובד" בנושא שכר מינימום? שיחה עמו? בדיקה של תלוש השכר שלו אצל המעסיק? שיחה עם המעסיק, ובעקבותיה רישום כל עובדיו כאילו "נבדקו"?

-- הטרדה מינית --

לפי הנתונים, נבדקו 64,713 עובדים. בהנחה כי בשנה יש 250 ימי עבודה, מדובר בממוצע של 270 עובדים ליום. השאלה היא: מהי "בדיקה של עובד", בנושא של הטרדה מינית?

אגף האכיפה טרם השיב.

מרכז אדוה, ת.ד. 36529, תל-אביב 61364, טל. 03-5608871, פקס. 03-5602205

Fax. 03-5602205, Adva Center, POB 36529, Tel Aviv 61364, Tel. 03-5608871

e-mail: advainfo@netvision.net.il **web site:** <http://www.adva.org>